

Bronisław Chromy **2 VI 1925–4 X 2017**

Zmarły 4 października 2017 r. w Krakowie prof. Bronisław Chromy należał do najwybitniejszych polskich artystów rzeźbiarzy. Całe swoje dorosłe życie związał z Krakowem, do którego przywędrował z leżącej koło Lanckorony wsi Leńcze. Tu, w Krakowie, zaraz po wojnie pracował w Artystycznej Odlewni Metali Franciszka Tieslera, w której poznał tajniki warsztatu odlewnika i zafascynował się materia błąz. Metal ten już nierozłącznie towarzyszył mu przez całą twórczość jako podstawowy materiał jego rzeźb. W odlewni Tieslera rozpoznano artystyczny talent Chromego, co skłoniło go do nauki w miejscowym Liceum Plastycznym, a następnie do podjęcia studiów na Wydziale Rzeźby w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Był uczniem Xawerego Dunikowskiego. Pracę dyplomową obronił w 1956 r. Od 1969 r. do przejścia na emeryturę w 1995 r. prof. Bronisław Chromy uczył w macierzystej uczelni, gdzie m.in. w latach 1981–1984 pełnił funkcję prorektora.

Pod koniec studiów, w 1956 r., Bronisław Chromy, wraz z grupą przyjaciół (m.in. z Krzysztofem Pendereckim, Piotrem Skrzyneckim, Wiesławem Dymnym), postanowił utworzyć miejsce spotkań i aktywności studentów, które pierwotnie miało nazywać się „Tygiel Artystyczny”. Dzięki pomocy prof. Włodzimierza Hodysa uzyskał na ten cel gotyckie piwnice pod Pałacem pod Baranami. Od nazwy tego miejsca, powstały tu, słynny kabaret literacki nosi nazwę „Piwnica pod Baranami”. Po latach, w 2000 r., Bronisław Chromy upamiętnił swoich przyjaciół, twórców kabaretu, pomnikiem „Piwnicy pod Baranami”, który stanął w jego Galerii Autorskiej w Parku Decjusza. Spizowany monument wieńczy dwie obręcze z kilkudziesięcioma głowami – portretami ludzi „Piwnicy”, współtworzących kabaret na przestrzeni lat.

Oglądając w Parku Decjusza pomnik „Piwnicy pod Baranami”, warto pospacerować wokół i zaglądnąć do Galerii Bronisława Chromego. Uży-

skamy wówczas obraz różnorodności w twórczości krakowskiego artysty. Obok realizacji pomnikowych (jest tu także znakomity pomnik Fryderyka Chopina) znajdziemy tu świetną kompozycję *Rowerzyści*, a także zobaczymy mnóstwo rzeźb zwierzków, zarówno odlewanych z brązu (efektowny paw przy wejściu do Galerii), jak i tych, w których rzeźbiarz wykorzystywał granitowe otoczaki, by stworzyć liryczny świat, wypełniony owieczkami, wiewiórkami, kotami, ptakami... Do tematu zwierząt Bronisław Chromy powracał wielokrotnie przez całe twórcze życie: z 1959 r. pochodzą syntetyczne w formie *Sowy*, zdobiące krakowskie Planty, od roku 1969 przed Uniwersytetem Rolniczym pasie się stado jego *Owiec*, a w 2001 r. artysta wyrzeźbił pomnik wiernego psa Dżoka. Wewnątrz Galerii Autorskiej Bronisława Chromego, obok jego twórczości medalierskiej, możemy również poznać jego obrazy, które malował w latach 1990–2010. Są to niezwykle kolorowe kompozycje, przedstawiające niemal wyłącznie ptaki i kwiaty. Ich ulotność i barwność jest niejako zaprzeczeniem doświadczenia spiżowej, twardej formy rzeźbiarskiej, jednak postimpresjonistyczna malatura tych prac pozwala zrozumieć istotne w warsztacie artysty dążenie do sensualności powierzchni rzeźby. Wrażliwość na efekty luministyczne, rozedrganie spiżowej materii blikami padającego na nią światła, bogactwo gruzelkowej powierzchni, niechęć do form masywnych są charakterystyczne dla dzieł Bronisława Chromego. Szczególnie widoczne jest to w realizowanych przez niego pomnikach, gdzie masa monumentalnych kształtów rozbijana jest rozdrobnionymi, strzelistymi formami, obrazującymi wybuchy lub rozczapierzone skrzydła orłów. Takich pomników krakowski rzeźbiarz zrealizował sporo, zarówno w okresie PRL-u, sławiących polsko-radzieckie braterstwo broni, jak i po transformacji, upamiętniających żołnierzy na innych frontach walki. Z ważniejszych monumentalnych realizacji prof. Bronisława Chromego należy wymienić: Pomnik Partyzantów Polskich i Radzieckich na Porytowym Wzgórzu w Lasach Janowskich (1974), Pomnik Żołnierzy Polskich w Katowicach (1974), Pomnik Polsko-Radzieckiego Braterstwa Broni w Riazaniu (1984), Pomnik ku czci Żołnierzy Polskich Poległych w Bitwie o Wielką Brytanię na Międzynarodowym Cmentarzu Wojskowym w Brookwood koło Londynu (1987), Pomnik Lotników Polskich Poległych na Wszystkich Frontach II Wojny Światowej w Krakowie (1989), Pomnik Żołnierzy Polski Walczącej w Krakowie (1992).

Niezwykle ważnym doświadczeniem w twórczości Bronisława Chromego jest sztuka religijna. Kilkakrotnie rzeźbił postać Jana Pawła II. Pomnikami polskiego papieża obdarował rodzinną wieś Leńcze koło Lanckorony, w której to artysta przyszedł na świat w roku 1925. Podejmował też tematykę Drogi Krzyżowej, Piety i Ukrzyżowania. Największym jego osiągnięciem artystycznym jest monumentalna rzeźba, zrealizowana

w 1977 r. w nowohuckim kościele „Arka”, zatytułowana przez autora *Z życia do życia*. To pogłębione teologicznie studium Ukrzyżowanego, który mimo przybitych dłoni i stóp ekspresyjnie wyrwa się z krzyża i niczym ptak wlatuje ku Ojcu. Jego postać wypełnia całe wnętrze świątyni, a zgromadzonej w nim wspólnocie wiernych symbolicznie nadaje wymiar eschatologiczny.

Prof. Bronisław Chromy najlepsze rzeźbiarskie realizacje pozostawił w Krakowie, trwale odciskając w tym mieście piętno swego talentu. Tych realizacji jest bardzo wiele i rozrzucone są po całej aglomeracji. Są one tak głęboko wpisane w Kraków, że ich szlakiem można poznać całe nadwiślańskie miasto. Niewątpliwie najpopularniejszą rzeźbą Bronisława Chromego jest *Smok wawelski*, będący obowiązkowym obiektem utrwalanym na indywidualnych i zbiorowych fotkach jako pamiątka z wycieczki do grodu Kraka. Jego oryginalna, stalaktytowa forma na trwałe zawładnęła wyobrażeniem smoka z krakowskiej legendy.

Także w budynku Polskiej Akademii Umiejętności prof. Bronisław Chromy pozostawił na stałe swoje dzieło: w Auli Głównej, w pobliżu stołu prezydyjnego, stoi jego znakomita rzeźba o uniwersalnym, kosmologicznym przekazie. Zmarły w wieku 92 lat prof. Bronisław Chromy należał do grona pierwszych członków PAU, którzy zostali przyjęci w 1994 r. do nowo utworzonego wówczas Wydziału VI Twórczości Artystycznej.

Tadeusz Boruta